

remajors meus» 'els meus rebesavis' (1963). Així semblantment a l'Alt Aragó: *la máye* és l'àvia a la Vall de Gistau (MATER MAJOR); tan viu això que, havent PATREM donat allí *pái*, se n'extragué proporcionalment *el páye* 'l'avi' (SJuan de G., 1965).

«La major força dels canonges tengren a bo que l'abat Blanquerna fos bisbe, emperò volgueren fer elecció --- los demés canonges, qui volien que Blanquerna fos bisbe, elegiren --- Blanquerna --- alguns altres --- elegiren a bisbe l'artiaça» o sigui 'la majoria' (NCL II, 72.9).

Avui és encara viu a tot el domini lingüístic (en forma unitària, si bé es diu *mayó* a Pall-Ribag, d'acord amb la norma dialectològica); però en l'ús planer pertot (més en el Princ. que en el P. Val.) es diu *més gran*, llevat de casos determinats; són enterament generals, però, grups fraseològics, com *la festa major*, *el carrer major*, *l'escolà major*, *el fadrí major*; mentre que en cat. central no es diu, per exemple, *un home major* o una *casa major* sinó 'més gran'. En aquest punt s'observa molta més amplitud en l'ús valencià, i sense pretendre posar-hi límits, només es pot recomanar que quan ells sentin com a possibles i naturals tant l'un com l'altre ús, es decantin sense escrúpols per *més gran*.

També en aquells usos especials el resultat parlarès ha estat *mayó*: *la festa mayó* Tavascan i Esterrí de Cardós; «per Sant Feliu és la *festa mayó* d'Àreu» (1933-4); *lo kañé mayó* a Rubió damunt Sort. Altrament en aquella rodalia la toponímia ha conservat altres usos: una important partida d'Aidí s'anomena *iñta mayó*, i a Cabdella dues muntanyes que s'enfronten duen els noms de *La Fita čika* i *La Fita mayó* (1959).

Sempre fou adjectiu d'una terminació per a femení i masculí (*porta major*, *paret major*, *llàntia major*, *la vela major*); en usos peculiars a l'estil culte, *necessitats majors*, *força major*, *violència major*, no cal dir que és així; la fórmula *senyor i major* usada per a precises accepcions civils i legals va desenrotllar, però, una parella femenina, *senyora i majora*, i aqueixa no és pas de data recent ni d'extensió limitada, car la trobo en un doc. privat de 1566, aixecat en un llogaret d'alta muntanya, Caregue, de la Vall d'Assua (collecció de J.Lluís Pallarès).

D'acord amb la declinació llatina, de tipus imparisil·làbic, l'accent es movia del nominatiu *MÁJOR* als casos oblics com MAJÓREM: sistema que es conservà vivent i vividor en les dues llengües de França: cas oblic *majór* (*maieur*), cas recte oc. *màjer*, fr. *maire*. També això havia estat català, i encara que ací el sistema a què això pertanyia entrà en estat ruïnós més aviat, no deixa de trobar-se'n testimonis encara en el període arcaic; si bé la pèrdua de la vigència gramatical es marca ja, des de docs. ben antics, pel fet que *màjer* pot aparèixer-hi amb funció de complement: «per aysò --- complir, cascutn d'els obliga sos béns --- e a *màjer* fermetat, que <h>o juraren per Déus e per los santz 4 Evangelis», ross., a. 1320 (RLR xxxii, 165).

Més romanalles en restaren a la toponímia; però

aqueixa última circumstància demostra que no es pot prendre la funció de complement per posar en dubte que NLL com *Puigdemàger* i *Puig de Mair* (GGC, Bna., 315) continguin el nostre comparatiu, si bé potser davallat prèviament a la categoria de NP. A la zona on es diu *mayó*, el cas subjecte degué evolucionar (cf. el fr.) en *maire*: a la Vall d'Assua dues valletes adjacents que aflueixen al riu de Llessuí i Montsent s'anomenen *Coma Maire* i *Coma Menre* (1959). Es construïa, doncs, també amb el femení, i per això també es digué *màgerment*: traduït *maxime* en les *VidesR*, 206v2, i de nou 178r2, 191v2.

DERIV.: *Majoral* [fi S. XIII]: «--- no li era vijares que per bé que fos assegurat li valgués res ---; e per ço --- féu albirar si per nengun loc pogués exir del castell --- féu apellar un mestre picapedres, que era mestre *majoral* de la obra del castell de Perpinyà, e dix-li --- —serquets diligentment si trobarets forat, vós que havets obrat lo castell, per hon hic pogués exir ---». Desclot (NCL. IV, 85.19). Apareix amb aplicacions diverses; sovint religioses, àdhuc 'abat': «se n'anà al monestir d'on era *majoral* Sent Elen» (trad. *cui praeerat*), *VidesR*, 200r1; menys alt, *majoral* o *-ala* són 'els qui cuiden d'un altar de l'església, pabordes' a Àger (Porciotes, *Folkl. d. V. d'Àger*, 37); o d'una confraria: «*majorals* e prohòmens de la Confraria dels Assaonadors de la ciutat de València», a. 1392 (CoDoACA XI, 367.2).

Cosa que s'estengué fins molt endins de l'Alt Aragó, però que allà es presenta en la interessant forma sincopada: «los *mayrales* de dichas cofadrías» llegeixo en els vells Estatuts dels Ss. XVII-XVIII que es conserven manuscrits a Casa la Vila de Canfranc (1966); variant que també es retroba en altres aplicacions i en altres llocs («a la terra *mairal*» escriví Ant. Cayrol, *La guatlla i la garba*, JPCerdà, 5, i per més que s'hi hagi vist un derivat de MATER, potser ho va treure d'on li donaven aquest altre valor); d'aquí ve segurament el cognom *Marial* (amb la coneguda transposició lleidatana-morellana del tipus *peiró* > *perió*, *aire* > *àrie*).

Altres aplicacions ben laiques. 'Majordom', 'cap': «aquella santa dona co --- fos en lo tems de la sua mort, lo marit, En Pammaci, que era marevelós om, féu *majoral* de les sues causes, e lexà ereter», *VidesR* (53v2) traduït «sanctum et admirabilem virum Pammachium et propositum et rerum suarum reliquit heredem» (136.7).

A la pàgesia mallorquina és una espècie de masover (com m'explicava l'amic Miquel Arbona, d'on el nom de la possessió *Son Majoral*, en els afores de Palma, 1964; *DAG.*, § 4); eiv. «*mijoral*: aparcerow», PzCabrt.; però també 'hereu' (gloss. d'AntCayrol, a *ContCerd.*): «essent ell el *majoral*, se'n féu càrrec el primer» (p. 12).

L'acc. comuna i més divulgada actualment és 'cap dels pastors' [1696, *AlcM*] «l'Alabau és a Fresés, / *majoral* de la ramada» en la vella cançó de l'Alabau, MilàF (*Romillo*, 434) i «ja respon el *majoral*, / de gran cabal» en la famosa nadala (*Fum, fum*); i segueix per l'Alt Aragó, amb la coneguda sincope: *el mairál* Linás